

Harekeler ve İşlevleri

Arap elif-besi esas itibarıyla sadece ünsüz harflerden oluşur. Bu sebeple Arapça sözcüklerin okunmasında zorluklar yaşanmaktadır. Uzun okunan ünlüler için med (uzatma) harfleri (elif-vav-ye) kullanılırken kısa okunan ünlüler hiç yazılmamıştır. Bu durum özellikle Arap olmayanların Arapça metinleri okurken zorlanmalarına ve hata yapmalarına yol açmaktadır.

Genel itibarıyla Arapça okuma-yazma hatalarını en aza indirmek, özelde de Kur'an-ı Kerim'i Arapça aslından okumak isteyen gayri Arap unsurların hatalı okuyuşlarını önlemek amacıyla, Arapçada yazılmayan kısa ünlüleri okutmak için **hareke** adı verilen işaretler geliştirilmiştir.

Türklerin Arap harfleriyle yazdıkları Türkçe metinlerde ilk zamanlarda sadece Arapça kelimelerde değil, Türkçe kelimelerde bile harekeleri kullandıkları görülmektedir. 16. Yüzyıldan sonra Arap harfli Osmanlı Türkçesi imlasının oturması üzerine hareke kullanımından genel itibarıyla vazgeçilmiştir. Bununla birlikte dini içerikli (fıkıh, hadis, tefsir, kalam, akaid gibi) metinlerde hareke kullanımı bundan sonra da devam edebilmiştir. Bu sebeple harekelerin öğrenilmesi gerekmektedir.

Hareke sisteminde esasen beş temel işaret vardır. Bunların bazılarının iki kez kullanımıyla birlikte harekeler toplam 8 işaretten oluşmaktadır:

1 - **Üstün (Ar. fetha)**

: Harfin üst kısmına çizilen kısa, meyilli ve düz çizgidir.

Üstün, üzerine geldiği sessiz harfi “a - e” **kısa ünlülerinden biriyle** okutur. Kalın ünlü ile okunan harfler ‘a’, ince ünlü ile okunan harfler ‘e’ ünlüsüyle okunurlar.

Örnekler:

فَتْح - feth

قَتْل - katl

حَق - Hakk

عَشَق - ‘aşk

2 - Esre (Ar. kesre)

: Harfin altına konan kısa, düz-meyilli çizgidir. Altına

geldiği harfi “ı - i” kısa ünlülerinden biriyle okutur.

Örnekler:

شِر - şir

ذِكر - zıkr

عِلْم - ‘ilm

هجو - hicv

3 - Ötre (Arapçası damme)

: Harfin üstüne konan küçük vav harfine benzeyen

işaretti. Üstüne geldiği harfi “o – ö – u- ü” kısa ünlülerinden biriyle okutur.

Örnekler:

شُكر - şükr

ظُلْم - zulm

كُفر - küfr

قُرب - kurb

•

4 - **Cezim** : Sözcüklerin ortasındaki veya sonundaki harflerin üstüne konan küçük

yuvarlaktır. Üstüne geldiği harfi **ünlü almadan, yani sadece kendi ünsüz sesiyle** (sakin okuma) okutur.

Örnekler:

سَهْوٌ - sehv

شِعْرٌ - şî‘r

نُصْحٌ - nush

مَيْلٌ - meyl

Not: Sözlükte (Kâmûs-ı Türkî’de) harekesi bulunmayan ünsüzler cezimli kabul edilir ve sakın (ünlüsüz) okunur.

5 – **Şedde** (ـَـ) : Kelime ortasındaki veya sonundaki harfin üstüne konulan işarettir. Üstüne geldiği ünsüz harfi iki kez okutur. Bir kelimenin ortasında art arda bulunan ve ilki cezimli, ikincisi harekeli okunan aynı iki harfin bir tane yazılıp iki tane okunmasıdır.

Örnekler:

جَنَّتْ - cennet

قَوَّتْ - kuvvet

شَرَّ - şerr

حَسَّ - hiss

مُحَقَّقٌ - muhakkak

TENVİN: Arapça isimlerin sonuna koyulan ve kelimenin sonunu sanki nun (ن) harfiyle bitiyormuş gibi, ‘n’ ünsüzüyle okutan çift harekelere **tenvin** denir. Tenvin üç şekilde olur:

=

1 - Üstünlü tenvin (iki üstün) ■ : Kelimenin son harfinin üstünde olur ve bu harfi

an/en okutur. Kapalı (yuvarlak) te (ة) veya hemze (ء) ile biten kelimeler hariç, iki üstün daima kelimenin sonuna elif (ا) harfiyle birlikte yazılır. İki üstün kelimeye zarf anlamı yükler.

قلباً - kalb^{en}

قسماً - kısı^men

حقيقةً - hakîk^{at}en

ملجاً - melce'^{en}

2 - Esreli tenvin (İki esre) (≡): Kelimenin son harfinin altında olur ve bu harfi **m/in**

diye okutur. Normal şartlarda hiçbir kelimenin sonu iki esreyle bitmez. Ancak başına edat türünden bir sözcük gelmiş olan kelime veya kelime grubunun son harfi iki esreli okunur.

Örnekler:

شَدِيدٌ - şedî^din

هَدِيَّةٌ - hediyye^tin

قُوَّةٌ - kuvve^tin

يَوْمٌ - yevmⁱn

بَعْضٌ - ba'zⁱn

3 - Ötreli tenvin (iki ötre) : Kelimenin son harfinin üstünde olur ve bu harfi

un/ün diye okutur. Arapçada başına harf-i ta'rif (el takısı: ال) almamış isimlerin sonu genel kural olarak iki ötreli olur.

Örnekler:

فِتْنَةٌ - fitnetün

حَسَنَةٌ - hasenetün

جَنَّاحٌ - cünnâhun

سَمِيعٌ - semî'un

مُصِيبَةٌ - müsîbetün

ELİF-İ MAKSURE: Arapça kelimelerde elif (ا), vav (و) ve ye (ي) harfleri aynı zamanda med, yani uzun okutucu olarak görev yaparlar. Bir sessiz harften sonra gelen elif, â uzun ünlüsünü; vav, û uzun ünlüsünü; ye ise î uzun ünlüsünü okutur. Ayrıca elif-i maksure denilen ve bazı kelimelerin sonlarında elif gibi uzun â okutan “ye” harfi vardır. Bu “ye” harfinin elif-i maksure (yani â uzun ünlüsünü okutması için) adını alması için kelime sonunda ve üstün almış (a-e sesiyle okunan) bir harften sonra yazılmış olması gelmesi gerekir.

كُبْرَى - kübrâ

سَلْمَى - selmâ

طُوبَى - tûbâ

kelimelerinde olduğu gibi. Bu kelimelerin sonu, elifle bitiyormuş gibi uzun â ile okunur.

Tablo: Harekelerin Kullanımına Örnekler

رُ	تِ	بَ
Rü - ru	Ti - tı	Be - ba
بُرُ	بِرُ	بَرُ
bür	bir	ber
طَلَبُ	كُتُبُ	كَفَّارُ
taleb	kütüb	kepek
بَعْضًا	مُشَارُ	جَهْلُ
ba‘zen	müşârün	cehlin
شَوَالُ	مَيِّتُ	كُفَّارُ
şevvâl	meyyit	küffâr